

Mr. sc. Emilia ČIKARA, dipl. iur.

Nova Direktiva 2008/48/EZ o ugovorima o potrošačkom kreditu (II.)

UDK 336.2

U časopisu *Pravo i porezi* br. 7-8/09. objavili smo prvi dio članka o potrošačkim kreditima u svjetlu Nove Direktiva 2008/48/EZ o ugovorima o potrošačkom kreditu. U ovom broju našega časopisa, kako je najavljeno u prvom dijelu, nastavljamo s obradom ove bitne i sve aktualnije tematike.

5. OCJENA KREDITNE SPOSOBNOSTI POTROŠAČA

U čl. 8. Direktive 2008/48/EZ uređuje se obveza ocjene kreditne sposobnosti potrošača koja zajedno s obvezom pružanja predugovornih informacija potrošaču čini sastavni dio tzv. **načela odgovornog odobravanja kredita**¹. Iako je tijekom zakonodavnog postupka odredba u kojoj se sporno načelo izričito spominjalo izbrisana, načelo se, doduše ponešto preinačeno i oslabljeno, i dalje nalazi sadržano u odredbama čl. 5., 6. i 8. Direktive 2008/48/EZ.² Tako se u t. 26. preambule navodi kako države članice, imajući u vidu posebna obilježja nacionalnog tržišta kredita, moraju usvajati prikladne mjere za poticanje odgovornog postupanja u svim stadijima odobravanja kredita. U njih se primjerice ubrajaju mjere koje se odnose na pouku i obavještanje potrošača te mjere upozorenja o posljedicama zakašnjenja plaćanja ili prezaduživanja. Postupak odgovornog odobravanja kredita ostvaruje se osobito putem ocjene kreditne sposobnosti potrošača. Prema čl. 8. st. 1. Direktive 2008/48/EZ, države članice moraju osigurati da davatelji kredita pri sklapanju ugovora o kreditu kreditnu sposobnost potrošača ocijene na temelju dostatnih informacija koje, kad je to moguće, dobivaju neposredno od potrošača ili, ako je potrebno, saznaju iz baza podataka. Kada zakonski propisi država članica već obvezuju davatelje kredita na provjeravanje baza podataka, ti se propisi mogu i dalje primjenjivati.³ Pritom treba voditi brigu o čl. 9. st. 1. Direktive 2008/48/EZ koji propisuje kako pristup bazama podataka mora biti zajamčen i davateljima kredita iz drugih država članica pod uvjetima koji nisu diskriminatorni.

Nadalje, države članice moraju osigurati da kad strane ugovore da će se nakon sklapanja ugovora promije-

niti ukupna svota kredita, davatelj kredita aktualizira raspoložive informacije o financijskom stanju potrošača i prije svakog bitnijeg povišenja ukupne svote kredita iznova ocjenjuje kreditnu sposobnost potrošača (čl. 8. st. 2. Direktive 2008/48/EZ).⁴

Informacije koje je saznao od potrošača ili iz baza podataka čine temelj odluke davatelja kredita o odobrenju kredita. Tako čl. 9. st. 2. i 3. Direktive 2008/48/EZ propisuju kako se potrošača bez odgode i naknade⁵ mora obavijestiti o odbijajućoj odluci i o podacima iz baza podataka na kojima se takva odluka temelji, osim ako obavještanje nije dopušteno prema drugim propisima Zajednice npr. o pranju novca ili financiranju terorizma ili ako se protivi ciljevima javnog poretka ili javne sigurnosti.⁶ No, odredba ne sadržava odrednice o tome koje se informacije iz baza podataka smiju koristiti i na koji se način ocjenjuju. Jednako tako ne odgovara na pitanje u kojoj se mjeri pri ocjeni kreditne sposobnosti potrošača u obzir moraju uzeti mogući rizici, poput gubitka radnog mjesta, razvoda braka ili bolesti. Preambula navodi jedino kako tijela država članica mogu davateljima kredita davati prikladne upute i smjernice.⁷ Tekst odredbe ne odgovara ni na pitanje kako davatelj kredita treba postupiti kada financijsko stanje potrošača ostavlja vrlo uzak prostor za plaćanje mjesečnih rata kredita.

Zapravo se čini kako ishod ocjene kreditne sposobnosti potrošača ne obvezuje davatelja kredita glede konačne odluke o odobrenju kredita. Uostalom, Direktiva 2008/48/EZ ne propisuje nikakve sankcije za slučaj povrede odredbe kao ni zabranu odobrenja kredita u slu-

¹ Tako se prema Riesenhuberu odgovorno odobravanje kredita sastoji u davanju prognoze o vraćanju ukupne svote kredita odnosno u ocjeni boniteta potrošača. V. Riesenhuber, K. (2003.) *Information – Beratung – Fürsorge, Kritische Bemerkungen zum Vorschlag einer neuen Verbraucherreditrichtlinie*, ZBB, str. 331.

² Načelo odgovornog odobravanja kredita je prema čl. 9. Prijedloga Direktive iz 2002. obvezivao kreditore na tri razine:

I. morali su u predugovornom stadiju potrošača informirati o svim bitnim okolnostima vezanim za ugovor

II. morali su ocijeniti kreditnu sposobnost potrošača na temelju njegovih izvjava i po potrebi na temelju ispitivanja baza podataka

III. između svih ponuđenih kredita morali su odabrati onu vrstu koja potrošaču najviše odgovara s obzirom na njegovo imovinsko stanje. O tome više Rott, P., *Die neue...*, op. cit., str. 1105; Franck, J. U., op. cit., str. 342; Riesenhuber, K., op. cit., str. 330.

³ Tako se u Njemačkoj podatci provjeravaju u bazi podataka SCHUFA, u Francuskoj u bazi podataka Fichier National des Incidents de Paiements, u Hrvatskoj u Hrvatskom registru obveza po kreditima d.o.o. (HROK), dok se u Austriji zahtjev upućuje Konsumentenschutzverein (KVS).

⁴ No odredba je nedorečena glede mnogih bitnih pitanja. Na primjer ne daje precizne upute o načinu saznavanja informacija, što je jedan od glavnih interesa kreditora. Ipak, tumačenjem se može zaključiti kako postoji obveza kreditora pokušati saznati informacije o bonitetu potrošača prije svega od njega samog, a potom ako one nisu dostatne ili kreditor sumnja u njihovu vjerodostojnost, nastaje obveza njihova saznavanja iz baza podataka. Budući da propisi država članica većinom obvezuju kreditore na provjeravanje baza podataka, oni se neće moći oslanjati samo na informacije dobivene neposredno od potrošača. Pritom treba imati u vidu kako pojedine baze podataka sadržavaju informacije na jeziku svoje države članice, što će se nedvojbeno negativno odraziti na ocjenu kreditne sposobnosti kad ugovorne strane dolaze iz različitih država članica.

⁵ Odredba je osobito kritizirana radi prava potrošača na primanje obavijesti bez plaćanja naknade. Davatelji kredita tvrde kako informacije koje su dobili naplatno uvidom u baze podataka moraju potrošačima prosljediti besplatno, što će dovesti do poskupljenja kreditnih proizvoda. Riesenhuber, K., op. cit., str. 331.

⁶ Prema čl. 9. st. 4. Direktive 2008/48/EZ, čl. 9. ne zadire u Direktivu 95/46/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 24. listopada 1995. o zaštiti pojedinaca glede obrade osobnih podataka i o slobodnom kretanju takvih podataka, Sl. L 281 od 23. studenog 1995., str. 31., izmijenjena Uredbom (EZ) br. 1882/2003, Sl. L 284 od 31. listopada 2003., str. 1.

⁷ Točka 26. preambule Direktive 2008/48/EZ.

čaju negativne ocjene kreditne sposobnosti potrošača.⁸ Naime, preambula govori isključivo o obvezi provedbe ocjene kreditne sposobnosti potrošača.⁹

Stoga se može zaključiti kako će davatelji kredita u određenim okolnostima i dalje moći odobravati riskantne kredite koji će zbog toga biti opterećeni višim kamatama.¹⁰ Nepostojanje čvrsto utvrđenih kriterija za provedbu postupka ocjene kreditne sposobnosti potrošača negativno će se odraziti na usporedivost kamata različitih davatelja kredita, a time i na glavne ciljeve Direktive 2008/48/EZ. Osim toga, odredba će zasigurno dovesti do poskupljenja kreditnih proizvoda. Ono će ipak biti umjereno jer će pri provedbi ocjene kreditne sposobnosti potrošača davatelji kredita moći rabiti već u praksi razvijen postupak ispitivanja kreditne sposobnosti (kreditni *rating*).¹¹

6. OBLIK UGOVORA

U skladu s čl. 10. st. 1. Direktive 2008/48/EZ, ugovor o kreditu mora biti sastavljen na papiru ili drugom trajnom mediju i svaka ugovorna strana mora primiti presliku ugovora.¹²

U odnosu na dosadašnje pravno uređenje, bitna novina je uvođenje mogućnosti sastavljanja ugovora o kreditu na drugom trajnom mediju osim na papiru. Prema čl. 3. sl. m) Direktive 2008/48/EZ, **trajni je medij** definiran kao svaki instrument koji potrošaču omogućuje pohranjivanje podataka namijenjenih njemu osobno, na način da su mu dostupni za buduću uporabu tijekom razdoblja koje odgovara svrsi podataka, i koji omogućuje neizmijenu reprodukciju pohranjenih podataka.¹³

Svrha je odredbe prije svega olakšati sklapanje ugovora putem sredstava daljinske komunikacije, primjerice putem interneta.¹⁴

No odredba je doživjela žestoku kritiku onih koji strahuju da će radi olakšanih uvjeta porasti broj nepromišljenih i naglih odluka potrošača o sklapanju ugovora za koje je dovoljan tek jedan „klik mišem“. To će prema njima samo produbiti problem prezaduživanja potrošača.¹⁵ Tom se stajalištu ipak može prigovoriti kako spomenuti problem nepromišljenih i naglih odluka potrošača nije isključivo vezan za *online* sklapanje ugovora, nego je redovita pojava i kod klasičnog načina sklapanja ugovora. Uostalom, odredbe Direktive 2008/48/EZ vode dovoljno

brige o informiranosti potrošača pri sklapanju ugovora o kreditu na daljinu, o čemu je već bilo riječi.¹⁶

7. INFORMACIJE IZ UGOVORA O KREDITU

Već iz preambule Direktive 2008/48/EZ proizlazi kako informacije o pravima i obvezama u ugovoru o kreditu moraju biti sastavljene na jasan i sažet način kako bi ih potrošač mogao primiti na znanje.¹⁷ Pritom treba napomenuti kako informacije koje se prema čl. 10. st. 2. Direktive 2008/48/EZ moraju uključiti u ugovor odgovaraju u bitnome informacijama koje davatelj kredita pruža u predugovornom stadiju.¹⁸

Mali broj odstupanja vezan je naravno za činjenicu da neke predugovorne informacije gube svoju važnost sklapanjem ugovora i obrnuto, neke informacije u tom trenutku tek dobivaju na njoj. Tako se neke „čisto“ predugovorne informacije, kao što je informacija o obvezi sklapanja ugovora koji uvjetuje odobrenje kredita, informacija o pravu na obavještanje o ishodu ispitivanja baze podataka, informacija o pravu potrošača zahtijevati presliku nacrta ugovora o kreditu i informacija o razdoblju u kojem je davatelj kredita vezan predugovornim informacijama ne moraju uključiti u ugovor, dok se ostale predugovorne informacije iz čl. 5. st. 1. Direktive 2008/48/EZ iznova ponavljaju u čl. 10. st. 2. Direktive 2008/48/EZ. Osim njih čl. 10. st. 2. Direktive 2008/48/EZ nabraja i daljnje informacije koje ugovor o kreditu mora sadržavati. Tako čl. 10. st. 2. sl. i) Direktive 2008/48/EZ propisuje da se u slučaju otplate glavnice kod ugovora o kreditu s određenim trajanjem mora navesti pravo potrošača da u bilo kojem trenutku za vrijeme trajanja ugovora i bez plaćanja naknade zahtijeva financijsko izvješće u obliku otplatne tablice.¹⁹

Kod ugovora o kreditu koji predviđa plaćanje troškova i kamata bez otplate glavnice mora postojati navod o razdobljima i uvjetima plaćanja kamata i s njima povezanih troškova (čl. 10. st. 2. sl. j) Direktive 2008/48/EZ). U ugovor o kreditu moraju biti uključene i informacije o pravima koja proizlaze iz odredbe Direktive 2008/48/EZ o povezanim ugovorima i o uvjetima za njihovo korištenje (čl. 10. st. 2. sl. q) Direktive 2008/48/EZ). Mora sadržavati i podatak o postojanju ili nepostojanju prava na raskid, o razdoblju u kojem i drugim uvjetima pod kojima se to pravo može izvršiti, uključujući podatke o obvezi potrošača platiti glavnice i kamate u skladu s čl. 14. st. 3. sl. b) Direktive 2008/48/EZ i o visini kamata po danu (čl. 10. st. 2. sl. p) Direktive 2008/48/EZ).

U skladu s čl. 10. st. 2. sl. t) Direktive 2008/48/EZ treba navesti ima li potrošač pravo na pristup mehanizmu izvansudskog rješavanja sporova ili drugim pravnim sredstvima i koji su uvjeti za isto.

⁸ Jednako tako Grundmann, S. i Hollering, J. (2008.) *EC Financial Services and Contract Law – Developments 2005–2007*. ERCL, str. 50.

⁹ Države članice moraju provoditi i potrebne kontrole odnosno predvidjeti sankcije za slučaj neprovođenja ocjene kreditne sposobnosti potrošača.

¹⁰ Usporedba različitih ponuda kreditnih proizvoda bit će otežana. Na primjer kamatna će stopa kod kredita preko 10.000 eura pri najboljem bonitetu iznositi 6,20%, a pri dobrom bonitetu 9,0%.

¹¹ U praksi se primjenjuje „credit-scoring“, matematičko–statistički postupak ocjene kreditne sposobnosti. Vidi Ferretti, F. (2007.) *The Regulation of Consumer Credit Information Systems: is the EU Missing a Chance?* LIEI, str. 115; Grundmann, S. (2005.) *EC Financial Services–Developments 2002–2005*. ERCL, str. 488.

¹² Odredba ne zadire u nacionalne propise o valjanosti ugovora o kreditu koji su u skladu s pravom Zajednice.

¹³ Vidi t. 16. preambule Prijedloga Komisije za novu horizontalnu okvirnu direktivu (KOM(2008) 614 fin.) prema kojoj se pojam trajni medij odnosi na papir, USB–stick, CD–ROM, DVD, tvrdi disk, memorijske kartice.

¹⁴ Pritom se primjenjuju i odredbe Direktive 2002/65/EZ.

¹⁵ Tako Reifner, U., *Verantwortung...*, op. cit., str. 121.; Rott, P., *Consumer...*, op. cit., str. 414.

¹⁶ V. *supra* str. 100.

¹⁷ Točka 31. preambule Direktive 2008/48/EZ.

¹⁸ V. *supra* str. 100.

¹⁹ Članak 10. st. 2. sl. i) Direktive 2008/48/EZ propisuje kako plan otplate treba prikazivati dugovane svote i razdoblja te uvjete za njihovo plaćanje; otplatna tablica treba sadržavati raščlambu svake otplate prikazujući otplatu glavnice, kamate obračunane na temelju NKS-a i ostale dodatne troškove; kad kamatna stopa nije fiksna ili se u skladu s ugovorom o kreditu dodatni troškovi mogu mijenjati, plan otplate mora sadržavati jasnu i preciznu napomenu da je valjan, dok ne nastupi spomenuta promjena u skladu s ugovorom o kreditu.

Ugovor o kreditu može po potrebi sadržavati i daljnje elemente (čl. 10. st. 2. sl. u) Direktive 2008/48/EZ) te ime i adresu nadležnoga nadzornog tijela (čl. 10. st. 2. sl. v) Direktive 2008/48/EZ). Ako je riječ o kreditu kod kojeg plaćanje potrošača ne služi neposrednoj otplati dugovane ukupne svote kredita, nego oblikovanju glavnice u razdoblju i pod uvjetima koji su propisani u ugovoru o kreditu ili posebnom ugovoru, onda navedene informacije moraju jasno i sažeto istaknuti kako ugovor o kreditu ili posebni ugovor nisu jamstvo za otplatu ukupne svote kredita, osim ako je takvo jamstvo dano (čl. 10. st. 4. Direktive 2008/48/EZ).

7.1. OSOBITOSTI KOD ODREĐENIH VRSTA KREDITA

Kod kredita u obliku mogućnosti prekoračenja stanja na tekućem računu, čl. 10. st. 5. Direktive 2008/48/EZ predviđa mnogo manji broj informacija koje na jasan i sažet način moraju biti uključene u ugovor. Kao i u slučaju ostalih vrsta kredita, dolazi do ponavljanja mnogih predugovornih informacija, tako da ugovori o toj kategoriji kredita moraju sadržavati informacije o:

- a) vrsti kredita
- b) identitetu i adresi davatelja kredita i po potrebi kreditnog posrednika
- c) trajanju ugovora
- d) ukupnoj svoti kredita i uvjetima njegova korištenja
- e) NKS-u, uvjetima za njegovu primjenu i, ako je dostupno, indeks ili referentnu kamatnu stopu koja se primjenjuje na početan NKS, nadalje o razdoblju, uvjetima, vrsti i načinu njegove prilagodbe; ako u određenim okolnostima vrijede različiti NKS, tada se spomenute informacije navode za svaku
- f) EKS-u i ukupnim troškovima kredita što ih snosi potrošač obračunanim pri sklapanju ugovora; moraju se navesti sve pretpostavke uporabljene za obračun te kamatne stope u skladu s čl. 19. st. 2. u vezi s čl. 3. sl. g) i i) Direktive 2008/48/EZ; države članice mogu predvidjeti da se kod ugovora o kreditu iz čl. 2. st. 3. Direktive 2008/48/EZ EKS ne navodi
- g) tome da se od potrošača u svako doba može zahtijevati otplata cjelokupne svote kredita
- h) uvjetima koji uređuju pravo na otkaz ugovora
- i) troškovima koji nastaju od trenutka sklapanja ugovora o kreditu i po potrebi uvjete pod kojima se mogu promijeniti.

Sklopi li potrošač ugovor o kreditu u obliku mogućnosti prekoračenja stanja na tekućem računu, redovito će ga se obavještavati putem izvješća o stanju računa koje može biti sastavljeno na papiru ili drugom trajnom mediju (čl. 12. st. 1. Direktive 2008/48/EZ).

Izvješće mora sadržavati sljedeće informacije:

- točno utvrđeno razdoblje na koje se izvješće odnosi
- svote i datume povlačenja sredstava
- stanje i datum prijašnjeg izvješća
- novo stanje
- datume i svote plaćanja potrošača
- primijenjeni NKS
- možebitne druge nastale troškove
- ako je potrebno, minimalnu svotu koja se mora platiti.

U slučaju povišenja NKS-a ili drugih troškova, potrošača treba obavijestiti prije nego što promjene nastupe. No ugovorne strane mogu ugovoriti da će obavijesti uslijediti putem izvješća o stanju računa kada su te izmjene posljedica izmjene referentne kamatne stope koja je na prikladan način učinjena javno dostupnom i koja je izložena u poslovnim prostorijama davatelja kredita (čl. 12. st. 2. Direktive 2008/48/EZ).

Nešto drugo predviđa Direktiva 2008/48/EZ za ugovore o kreditu u obliku prešutno dopuštenog prekoračenja na tekućem računu, propisujući u čl. 18. st. 1. kako takvi ugovori moraju sadržavati i informacije iz čl. 6. st. 1. sl. e) Direktive 2008/48/EZ, odnosno o NKS-u, uvjetima za njegovu primjenu i, ako je dostupno, indeks ili referentnu kamatnu stopu koja se primjenjuje na početan NKS, kao i o troškovima koji nastaju od trenutka sklapanja ugovora o kreditu i po potrebi uvjetima pod kojima se oni mogu promijeniti. Informacije se potrošaču moraju pružiti sačinjene na papiru ili na drugom trajnom mediju.

Ako je potrošač znatno prekoračio stanje na tekućem računu i prekoračenje traje dulje od mjesec dana, davatelj kredita mora ga na isti način i bez odgode obavijestiti o prekoračenju, o svotu prekoračenja, o NKS-u i o možebitnim ugovornim kaznama, troškovima ili zateznim kamata (čl. 18. st. 2. Direktive 2008/48/EZ). Ove iznimno bitne informacije potrošaču se moraju pružiti neovisno o tome je li potrošač svjestan prekoračenja. Upozorenjem se potrošača upućuje na iznimno visoke troškove prekoračenja i nastoji se djelovati na njegovo ponašanje.²⁰

7.2. NOMINALNA KAMATNA STOPA

Među informacijama koje davatelj kredita mora pružiti potrošaču, kako u predugovornom tako i ugovornom stadiju, nalazi se i jedan potpuno novi pojam, naime informacija o NKS-u čiji je osnovni cilj postizanje većeg stupnja transparentnosti za potrošača.²¹ NKS označuje kamatnu stopu bez ikakvih troškova.

Prema čl. 3. sl. j) Direktive 2008/48/EZ, NKS označuje kamatnu stopu izraženu u fiksnom ili promjenjivom postotku izračunanom na temelju godišnje osnove u odnosu na isplaćene svote kreditnih rata. Pritom je riječ o fiksnom NKS-u kad su davatelj kredita i potrošač za čitavo vrijeme trajanja kredita ugovorili samo jednu kamatnu stopu ili više NKS za različita razdoblja uz uporabu isključivo utvrđenoga fiksnog postotka. Ako u ugovoru o kreditu nisu ugovorene svi NKS-i, Direktiva 2008/48/EZ propisuje kako se uzima da je NKS ugovoren samo za ona razdoblja trajanja ugovora za koja su NKS utvrđeni određenim fiksnim postotkom pri sklapanju ugovora (čl. 3. sl. k) Direktive 2008/48/EZ).

No, iznimno je bitna upravo promjenjiv NKS, kao što je to kod revolving kredita ili kod prešutno dopuštenog prekoračenja stanja na tekućem računu. Naime, potrošač putem njega dobiva informaciju o tome koju kamat-

²⁰ Čl. 18. st. 3. Direktive 2008/48/EZ propisuje da odredba ne zadire u nacionalne propise koji propisuju obvezu davatelja kredita da u slučaju dugog trajanja prekoračenja potrošaču ponudi drugu vrstu kreditnog proizvoda.

²¹ V. t. 32. preambule Direktive 2008/48/EZ.

nu stopu plaća u određenome razdoblju. Članak 11. st. 1. Direktive 2008/48/EZ propisuje kako se potrošača treba obavijestiti o promjeni NKS-a i prije nego što promjena nastupi. Informacije koje se potrošaču dostavljaju sastavljene na papiru ili nekom drugom trajnom mediju moraju uključivati obavijest o novoj svoti i, ako su izmijenjeni, o novom broju i učestalosti plaćanja. U čl. 11. st. 2. Direktive 2008/48/EZ predviđa se ipak mogućnost periodičnog obavještanja, kad je promjena NKS-a vezana za referentnu stopu koja je javno dostupna i dostupna u poslovnim prostorijama davatelja kredita.²²

7.3. EFEKTIVNA KAMATNA STOPA

Informacija koja i u novoj Direktivi 2008/48/EZ ostaje od glavnog značenja za potrošača je ona o EKS. Njezina je osnovna svrha potrošaču omogućiti usporedbu različitih ponuda na tržištu kredita.²³

No iako je već i Direktiva 87/102/EEZ propisivala jedinstvenu formulu za njezin obračun²⁴, različite studije o preuzimanju i djelovanju odredaba stare Direktive pokazale su kako države članice pri njezinu obračunavanju još uvijek u obzir uzimaju različite troškove kredita, što potrošaču ne može jamčiti usporedivost uvjeta kreditiranja na tržištu. Stoga Direktiva 2008/48/EZ uvodi novi i detaljniji način obračuna koji na jedinstven način propisuje troškove koji se uzimaju u obzir pri obračunu EKS-a. Štoviše, cilj je Direktive 2008/48/EZ u obračun uključiti gotovo sve troškove koji nastaju u vezi sa sklapanjem i izvršenjem ugovora.

Prema čl. 3. sl. i) Direktive 2008/48/EZ, EKS izražava ukupni trošak kredita koji nastaje za potrošača u godišnjem postotku od ukupne svote kredita,²⁵ uključujući i troškove prema čl. 19. st. 2. Direktive 2008/48/EZ. U skladu s čl. 19. st. 2. Direktive 2008/48/EZ, u obračun EKS-a uključuju se ukupni troškovi kredita uz iznimku troškova koji nastaju kao posljedica potrošačeva neispunjenja obveza iz ugovora o kreditu i troškova koje potrošač mora snositi neovisno o tome je li riječ o gotovinskom ili kreditnom poslu. Pritom su ukupni troškovi kredita u čl. 3. sl. g) Direktive 2008/48/EZ iscrpno i jedinstveno definirani kao sveukupni troškovi, uključujući kamate, provizije, poreze i troškove svake vrste – osim javnobilježničkih pristojba – koje potrošač mora platiti u vezi s ugovorom o kreditu i koji su davatelju kredita poznati. Uključeni su i troškovi sporednih usluga, no samo ako je sklapanje ugovora o njihovu pružanju obvezno. Osobito ova posljednja odredba ne otklanja mogućnost zlorabe od strane financijskih i kreditnih institucija na način da ovakve sporedne usluge

ne prikazuju kao uvjet za odobrenje kredita, ali u praksi od potrošača redovito zahtijevaju sklapanje sličnih ugovora kao osiguranje od mogućih rizika.

Daljnju mogućnost zaobilaženja računanja određenih troškova u obračun EKS-a omogućuje i uvjet *poznivanja tih troškova od strane davatelja kredita*²⁶. Članak 19. st. 2. Direktive 2008/48/EZ nabraja i daljnje troškove koji se moraju uzeti u obzir, naime naknade za vođenje bankovnog računa i troškove za korištenje sredstava plaćanja te ostale troškove poslova platnog prometa, osim ako je otvaranje bankovnog računa fakultativno i kad su ti s računom povezani troškovi jasno i odvojeno naznačeni u ugovoru o kreditu ili drugom ugovoru koji se sklapa s potrošačem. Prema čl. 19. st. 1. Direktive 2008/48/EZ, EKS koji je na godišnjoj osnovi jednak trenutnoj vrijednosti svih sadašnjih ili budućih obveza (svote kredita, obročna plaćanja i troškovi) koje su ugovorili davatelj kredita i potrošač obračunava se prema matematičkoj formuli iz Privitka I. Dio I. Pritom se predmnijeva da ugovor o kreditu traje određeno vrijeme i da davatelj kredita i potrošač uredno i u roku ispunjavaju svoje ugovorne obveze (čl. 19. st. 3. Direktive 2008/48/EZ). U ugovorima o kreditu kod kojih se NKS i možebitno troškovi koji ulaze u EKS ne mogu kvantificirati, predmnijeva se da će te vrijednosti do okončanja ugovora ostati na početnoj visini. U Dijelu II. Privitka I., Direktiva 2008/48/EZ propisuje i daljnje predmnijeve koje se po potrebi rabe kod izračuna EKS-a. Osim toga, čl. 11. st. 5. Direktive 2008/48/EZ Komisiji daje mogućnost da izmijeni spomenute ili propiše nove predmnijeve, ako je to potrebno radi obračuna EKS-a.²⁷

8. POSEBNA PRAVA POTROŠAČA

Direktiva 2008/48/EZ donosi daljnje mnogobrojne novosti propisujući neka sasvim nova posebna prava potrošača, između kojih kao najbitnije treba izdvojiti pravo potrošača na **raskid ugovora**.

No jednako tako u njoj više ne nalazimo neke od odredaba iz stare Direktive 87/102/EEZ, kao što su odredba o **povratu stvari**²⁸ i odredba o plaćanju ili **osiguranju kredita** putem izdavanja **mjenice** ili **čeka**²⁹.

²⁶ V. Rott, P., *Die neue...*, op. cit., str. 1108.

²⁷ T. 49. preambule Direktive 2008/48/EZ.

²⁸ Iako je čl. 26. Prijedloga Direktive iz 2002. uređivao povrat stvari, odredba nije ušla u Direktivu 2008/48/EZ. Ta je odredba trebala biti vrlo slična staroj iz čl. 7. Direktive 87/102/EEZ te je dodatno propisivala kako stvar može biti vraćena samo sudskim putem, i to kad je plaćena trećina ukupne svote kredita.

S obzirom na okolnost da mnoge države članice sadržavaju odgovarajuće odredbe koje su posljedica usklađivanja s čl. 7. stare Direktive, nije posve jasno zašto je odredba prekrštena. Odbor za pravo i unutarnje tržište smatrao je kako je odredba postala suvišnom zbog izmijenjene odredbe o povezanim ugovorima (v. Objašnjenje zahtjeva za izmjenom, t. 132., 133. i 134., Drugo izvješće Odbora za pravo i unutarnje tržište od 2. travnja 2004., A5-0224/2004). Budući da čl. 15. Direktive 2008/48/EZ ne sadržava nikakve upute o načinu povrata stvari i zabrani neosnovanog bogaćenja, objašnjenje nije jasno. Stoga neki autori misle kako je ovdje riječ o propustu. V. Hoffmann, M., op. cit., str. 231. Da to nije tako potvrđuje i t. 35. preambule Direktive 2008/48/EZ u kojoj se povrat stvari izričito spominje te se napominje kako je pravno uređenje prepušteno državama članicama.

²⁹ Iako je čl. 18. Prijedloga Direktive iz 2002. predviđao zabranu uporabe mjenice i drugih vrijednosnih papira, ista nije preuzeta u odredbe Direktive 2008/48/EZ. Članak 10. Direktive 87/102/EEZ propisivao je obvezu državama članicama koje svojim propisima predviđaju mogućnost plaćanja ili osiguranja kredita mjenicom ili čekom da na odgovarajući način zaštite potrošača kad se služi tim pravima.

²² Točka 32. preambule Direktive 2008/48/EZ propisuje kako ova obveza informiranja potrošača ne zadiru u nacionalne propise država članica koji propisuju uvjete mijenjanja NKS i sl., a kojima svrha nije informiranje potrošača (npr. odredba koja propisuje pravo potrošača okončati ugovorni odnos u slučaju promjene NKS-a).

²³ Točka 43. preambule Direktive 2008/48/EZ.

²⁴ Jedinstvena matematička formula za obračun EKS-a uvedena je Direktivom 90/88/EEZ, koja je državama članicama dopuštala da u prijelaznom razdoblju od tri godine, počevši od 1. siječnja 1993., primjenjuju svoje stare metode obračuna. No budući da očekivani rezultat nije nastupio, drugom je izmjenom odnosno Direktivom 98/7/EZ iznova propisana jedinstvena i za sve države članice obvezujuća metoda obračuna EKS-a.

²⁵ Prema čl. 3. sl. l) Direktive 2008/48/EZ, ukupna svota kredita je gornja granica ili zbroj svih svota koje se na temelju ugovora o kreditu stavljaju na raspolaganje.

8.1. PRAVO NA OTKAZ UGOVORA O KREDITU NA NEODREĐENO VRIJEME

Novina je i čl. 13. Direktive 2008/48/EZ koji potrošaču i davatelju kredita pod određenim uvjetima daje pravo na otkaz ugovora o kreditu sklopljenog na neodređeno vrijeme. U skladu s čl. 13. st. 1. Direktive 2008/48/EZ, potrošač može u svako doba i bez plaćanja naknade redovito otkazati ugovor o kreditu koji je sklopljen na neodređeno vrijeme, a ako su stranke ugovorile otkazni rok, on ne smije biti dulji od jednog mjeseca. Pravo davatelja kredita na redoviti otkaz postoji samo kad je tako ugovoreno s potrošačem, a odvija se na način da davatelj kredita potrošaču dostavi obavijest na papiru ili drugom trajnom mediju s najmanje dvomjesečnim otkaznim rokom. No čl. 13. st. 2. Direktive 2008/48/EZ propisuje i jedno daljnje iznimno bitno pravo davatelja kredita. Ako ugovor o kreditu sadržava odgovarajući sporazum stranaka, davatelj kredita ima pravo iz „objektivno utemeljenih razloga“ uskratiti isplatu svote kredita potrošaču. Kao moguće razloge t. 33. preambule spominje opravdanu sumnju o zloporabi i nedopuštenom korištenju kredita ili sumnju da potrošač neće moći ispuniti svoju obvezu vraćanja kredita. Ako je to moguće, o razlozima uskrate isplate kredita davatelj kredita mora potrošača obavijestiti unaprijed, no najkasnije neposredno nakon uskrate putem obavijesti sastavljene na papiru ili drugom trajnom mediju. Obveza pružanja obavijesti ne postoji kad nije dopuštena prema drugim propisima Zajednice ili kad se protivi ciljevima javnog poretka ili javne sigurnosti. No ugovorni odnos ne prestaje uskratom isplate svote kredita, nego ako davatelj kredita želi otkazati ugovor, može to učiniti ispunjenjem uvjeta iz čl. 13. st. 1. Direktive 2008/48/EZ.

8.2. PRAVO NA RASKID UGOVORA O KREDITU

Zasigurno najbitniju odredbu predstavlja čl. 14. Direktive 2008/48/EZ. Prema čl. 14. st. 1. Direktive 2008/48/EZ, **potrošač ima pravo u roku od četrnaest kalendarskih dana raskinuti ugovor o kreditu ne navodeći razloge za to.**

Rok počinje teći ili na dan sklapanja ugovora o kreditu (čl. 14. st. 1. sl. a) Direktive 2008/48/EZ) ili na dan kad su potrošaču dostavljeni ugovorni uvjeti i informacije prema čl. 10. Direktive 2008/48/EZ, ako je taj dan nastupio nakon dana sklapanja ugovora (čl. 14. st. 1. sl. b) Direktive 2008/48/EZ). S tim datumom potrošač dobiva i obavijest o pravu na raskid ugovora koja, u skladu s čl. 10. st. 2. sl. p) Direktive 2008/48/EZ, pripada informacijama koje ugovor o kreditu mora sadržavati.³⁰ No čl. 14. st. 2. Direktive 2008/48/EZ predviđa i jednu posebnu odredbu koja u određenim uvjetima državama članicama omogućuje skraćivanje roka za raskid ugovora. Naime, ako su propisi države članice i prije stupanja na snagu Direktive 2008/48/EZ sadržavali posebnu odredbu o povezanim

ugovorima koja zabranjuje stavljanje na raspolaganje svote kredita prije isteka određenog roka, država članica može iznimno propisati da se četrnaestodnevni rok za raskid ugovora na izričit zahtjev potrošača može skratiti na taj posebni rok. *Ratio* je ove odredbe, koja se isključivo ograničuje na povezane poslove, spriječiti da potrošač nerazmjerno dugo čeka kredit, a time i robu, odnosno usluge koje se na temelju njega stječu.³¹

Nadalje, da bi potrošač valjano izvršio svoje pravo na raskid ugovora, mora to učiniti na način koji mu omogućuje dokazivanje prema nacionalnom pravu. Smatra se da je rok za raskid poštovan ako izjava o raskidu koja je pravodobno poslana na papiru ili drugom trajnom mediju stoji davatelju kredita na raspolaganju i može joj pristupiti (čl. 14. st. 3. sl. a) Direktive 2008/48/EZ). Druga pretpostavka, koja prema čl. 14. st. 3. sl. b) Direktive 2008/48/EZ mora biti ispunjena kumulativno, propisuje kako potrošač nakon raskida ugovora mora davatelju kredita bez odgode vratiti svotu kredita i kamate na tu svotu obračunane od dana početka korištenja do dana vraćanja kredita, no najkasnije u roku od trideset kalendarskih dana nakon što je izjava o raskidu ugovora poslana.³² Visina kamata obračunava se na temelju ugovorenog NKS-a. Pritom davatelj kredita nema pravo na daljnja obeštećenja osim na naknadu nepovratnih troškova koje je imao prema javnim upravnim tijelima. Raskidom ugovora o kreditu potrošač više nije vezan ni ugovorom o usluzi koju u vezi s ugovorom o kreditu pruža davatelj kredita ili treći na temelju sporazuma s davateljem kredita (čl. 14. st. 4. Direktive 2008/48/EZ). Ova odredba, koja je svoje mjesto u Direktivi našla tek u kasnom stadiju zakonodavnog postupka, odnosi se ponajprije na ugovore kojima se davatelji kredita osiguravaju od rizika.

Daljnju osobitost čini i čl. 14. st. 6. Direktive 2008/48/EZ koji državama članicama daje fakultativnu mogućnost isključenja prava na raskid ugovora o kreditu koji su sklopljeni uz nazočnost javnog bilježnika, ako on potvrdi da su potrošaču zajamčena prava iz čl. 5. (predgovorne informacije) i iz čl. 10. Direktive 2008/48/EZ (informacije koje ugovor o kreditu mora sadržavati).

Što se tiče odnosa konkurencije odredaba o pravu na raskid iz Direktive 2002/65/EZ o sklapanju potrošačkih ugovora o financijskim uslugama na daljinu i Direktive 85/577/EEZ o zaštiti potrošača u pogledu ugovora sklopljenih izvan poslovnih prostorija, on je uređen u čl. 14. st. 5. Direktive 2008/48/EZ koji propisuje da se odredbe o pravu na raskid iz čl. 6. i 7. Direktive 2002/65/EZ i čl. 5. Direktive 85/577/EEZ ne primjenjuju ako potrošač raspolaze s pravom na raskid prema čl. 14. Direktive 2008/48/EZ. U odnosu na dosadašnje pravno uređenje u Direktivi 87/102/EEZ, uvođenje ovog iznimno bitno prava znatno će povisiti stupanj zaštite potrošača na način da će mu omogućiti oslobođenje od već ugovorom preuzetih obve-

³¹ T. 36. preambule Direktive 2008/48/EZ. Vidi Izvještaj od Kurt Lechnera, EP-Dok A6-0504/2007, 20.

³² Pritom treba napomenuti da čl. 14. Direktive 2008/48/EZ ne zadire u propise država članica koji propisuju rok prije čijeg isteka izvršenje ugovora ne može početi (čl. 14. st. 7. Direktive 2008/48/EZ).

³⁰ O tome kritički Hoffmann koji se pribojava da će obavijest o pravu na raskid ostati nezamijećena u velikoj količini informacija koje ugovor mora sadržavati. Vidi Hoffmann, M., op. cit., str. 228.

za. Naime, mnogobrojne su situacije u kojima potrošač nepromišljeno sklapa ugovor, bilo radi izvršenog pritiska od strane prodavatelja odnosno davatelja kredita, bilo radi drugih okolnosti, npr. vlastite nedovoljne informiranosti i sl. Tzv. „cooling-off“ razdoblje potrošaču daje dodatno vrijeme potrebno za razmišljanje i za donošenje konačne odluke o preuzetom ugovornim obvezama.³³

8.3. POVEZANI UGOVORI

U odnosu na odredbu o povezanim ugovorima iz stare Direktive 87/102/EEZ, nova Direktiva 2008/48/EZ u svojem čl. 15. donosi mnogobrojne izmjene. Prema čl. 3. sl. n) Direktive 2008/48/EZ, povezani ugovor o kreditu je ugovor o kreditu kod kojeg: 1) kredit služi isključivo financiranju ugovora o isporuci određene robe ili pružanju određene usluge i 2) objektivno gledano ta dva ugovora čine jedinstvenu gospodarsku cjelinu.³⁴

Smatra se da jedinstvena gospodarska cjelina postoji kad isporučitelj robe ili pružatelj usluge sam financira kredit u korist potrošača, kad se davatelj kredita u slučaju financiranja od strane trećeg prilikom pripreme ili sklapanja ugovora o kreditu služi suradnjom isporučitelja robe ili pružatelja usluge ili kad je određena roba ili pružanje određene usluge izričito navedeno u ugovoru o kreditu.³⁵ U odnosu na staru odredbu o povezanim ugovorima iz čl. 11. Direktive 87/102/EEZ, definicija uvodi potpuno novu pretpostavku prema kojoj kredit služi „isključivo“ financiranju s njime povezanim ugovorom. Osim uvođenja pojmovnog određenja jedinstvene gospodarske cjeline, novost je i zahtjev „određenosti“ robe odnosno usluge. Dotle novija praksa Europskog suda o čl. 11. Direktive 87/102/EEZ dolazi do upravo suprotnog zaključka.

Naime, u predmetu *Rampion i Godard* Europski je sud odlučio kako u ugovoru o kreditu ne treba odrediti stvar ili uslugu koja se kreditom financira.³⁶ Daljnje se novosti odnose na brisanje zapravo nepotrebnog čl. 11.

st. 1. Direktive 87/102/EEZ i na propisivanje mogućnosti oslobađanja od obveza preuzetih ugovorom o kreditu putem raskida s njime povezanog ugovora u čl. 15. st. 1. Direktive 2008/48/EZ. Osim toga, dosadašnji je čl. 11. st. 2. Direktive 87/102/EEZ donekle izmijenjen ušao u čl. 15. st. 2. Direktive 2008/48/EZ.

Okosnicu čl. 15. Direktive 2008/48/EZ čini uređenje učinaka raskida povezanog ugovora na ugovor o kreditu s jedne i mogućnosti potrošača na ostvarenje prava iz povezanog ugovora naspram davatelja kredita s druge strane. Članak 15. st. 1. Direktive 2008/48/EZ propisuje da potrošač koji je, u skladu s pravom Zajednice, ostvario svoje pravo na raskid ugovora o isporuci robe ili pružanja usluga nije više vezan niti s tim ugovorom povezanim ugovorom o kreditu. Budući da sklopljeni ugovor o kreditu služi isključivo za financiranje kupnje određene robe ili usluge, raskidom ugovora o isporuci određene robe ili pružanju određene usluge otpada i svrha kredita.³⁷ Uređenje pravnih posljedica Direktiva prepušta državama članicama³⁸.

Nadalje, čl. 15. st. 2. Direktive 2008/48/EZ propisuje pretpostavke pod kojima potrošač može naspram davatelja kredita ostvarivati prava koja ima prema prodavatelju ili pružatelju usluge.

Ako dugovana roba ili usluga nije ili je samo djelomično isporučena odnosno pružena ili ne odgovara ugovoru o isporuci robe ili pružanju usluge, tada potrošač može svoja prava, koja ima na temelju zakona ili ugovora o isporuci robe ili pružanju usluge, ostvarivati naspram davatelja kredita, ako ih je prethodno pokušao ostvariti prema prodavatelju ili pružatelju usluge, ali bez uspjeha. U odnosu na odredbu iz Direktive 87/102/EEZ, kao pretpostavka za ostvarivanje tih prava otpada i u čl. 11. st. 2. sl. b) Direktive 87/102/EEZ predviđen je uvjet „isključivosti“ odnosa prodavatelj – davatelj kredita, što uvelike olakšava pravnu zaštitu potrošača.

No nova odredba i dalje ne propisuje u kojoj se mjeri i pod kojim uvjetima ta prava mogu ostvarivati, nego odgovor na to pitanje prepušta državama članicama. Iako je pravna teorija dosad smatrala kako se izraz „ostvarivanje prava“ odnosi i na pravnu zaštitu koju potrošač ostvaruje sudskim putem ali i alternativnim načinima rješavanja sporova, iz t. 38. preambule Direktive proizlazi kako se ono odnosi prvenstveno zaštitu sudskim putem. Daljnju novost predstavlja i čl. 15. st. 3. Direktive 2008/48/EZ prema kojem se pravni propisi država članica koji uređuju solidarnu odgovornost davatelja kredita za bilo koji zahtjev koji potrošač ima naspram prodavatelja odnosno pružatelja usluga mogu zadržati ili usvojiti. Na taj način države članice putem nacionalnih propisa koji uređuju

³³ Treba napomenuti da pravo na raskid iz čl. 14. Direktive 2008/48/EZ u sadržajnom smislu uvelike odgovara odredbi o pravu na raskid iz čl. 6. Direktive 2002/65/EZ, što t. 36. preambule Direktive 2008/48/EZ opravdava potrebom usklađivanja načina ostvarenja prava na raskid u srodnim pravnim područjima.

³⁴ Definicija povezanog ugovora o kreditu preuzeta je iz njem. prava (§ 358. BGB-a). No, definicija iz § 358. BGB-a ne sadržava zahtjev „isključivosti“ financiranja i na uvjet „određenosti“ robe i usluga.

³⁵ Cristofaro smatra da namjera europskog zakonodavca nije potpuno jasna budući da predmet ugovora koji je povezan s ugovorom o kreditu mogu biti i generične stvari. Vjerojatno se time želi spriječiti primjena odredbe o povezanim ugovorima na financiranje dvije ili više različitih predmeta ugovora o kupoprodaji ili usluga. V. Cristofaro, G. de, op. cit., str. 291., bilj. 93.

³⁶ V. ESP, Slučaj C-429/05 od 4. listopada 2007., 2007., I-08017 (*Rampion i Godard*). U spomenutom je slučaju bračni par Rampion naručio prozor kod trgovačkog društva K par K i sklopio ugovor o kreditu u obliku dopuštenog prekoračenja na tekućem računu s Franfinance, određivši kao gornju granicu prekoračenja visinu cijene prozora. U ponudi za sklapanje ugovora o kreditu nije bio naveden predmet financiranja. Nakon isporuke bračni je par utvrdio materijalni nedostatak stvari i izjavio da raskida ugovor o kupoprodaji. Budući da nisu mogli ostvariti svoj zahtjev, tužili su K par K i Franfinance te zahtijevali utvrđenje ništetnosti ugovora o kupoprodaji i raskid ugovora o kreditu. Tuženici su tvrdili da oba ugovora nisu međusobno ovisna budući da predmet financiranja nije naveden u ugovoru o kreditu kako to zahtijeva čl. L 311-20 *Code de la consommation*. Osim toga naveli su kako je riječ o dopuštenom prekoračenju na tekućem računu, a ne o ugovoru o kreditu koji služi financiranju kupnje. U odgovoru na postavljeno prethodno pitanje Europski je sud uputio na to da ni ciljevi Direktive 87/102/EEZ niti tekst čl. 11. st. 2. ne isključuju ugovore o kreditu u obliku dopuštenog prekoračenja na tekućem računu od primjene spomenute odredbe. Osim toga čl. 11. st. 2. Direktive 87/102/EEZ ostvarivanje prava potrošača ne uvjetuje time je li stvar ili usluga koja se financira određena u ugovoru o kreditu.

³⁷ V. t. 37. preambule Direktive 2008/48/EZ. Odredba ne zadire u nacionalne propise koji se primjenjuju na povezane ugovore u slučajevima kad je ugovor o kupoprodaji utvrđen ništetnim ili kad je potrošač svoje pravo na raskid ostvario na temelju nacionalnih propisa. Odredbom se ne zadire u prava potrošača prema nacionalnim propisima, prema kojima obveze ne nastaju prije nego što potrošač potpiše ugovor o kreditu.

³⁸ Prema t. 9. preambule Direktive 2008/48/EZ države su članice slobodne zadržati ili propisati vlastite propise o uvjetima i pravnim posljedicama izvršenja prava na raskid ugovora o kupnji robe ili pružanju usluge.

solidarnu odgovornost prodavatelja odnosno pružatelja usluga i davatelja kredita mogu odstupiti od u čl. 15. st. 2. Direktive 2008/48/EZ propisane supsidijarne odgovornosti. Osim toga izraz „bilo koji zahtjev“ otvara mogućnost potrošaču zahtijevanja naknadu štete u slučaju povrede povezanog ugovora koji se financira.³⁹

I konačno, treba napomenuti kako preambula Direktive u t. 10. državama članicama dopušta primjenu čl. 15. Direktive 2008/48/EZ i na ugovore koji nisu spomenuti u definiciji iz čl. 3. sl. n) Direktive 2008/48/EZ. Kao primjer se navode ugovori o kreditu koji samo djelomično služe financiranju ugovora o kupoprodaji ili ugovora o pružanju usluge. Iz navedenog se stoga može zaključiti kako će odredba Direktive 2008/48/EZ o povezanim ugovorima i u budućnosti uzrokovati znatne razlike između propisa država članica, čime zasigurno neće doprinijeti cilju pravnog usklađivanja.

8.4. PRIJEVREMENA OTPLATA KREDITA

Odredba Direktive 2008/48/EZ o prijevremenoj otplati kredita odnosno o pravu potrošača otplatiti kredit prije njegove dospelosti pokazala se osobito spornom tijekom zakonodavnog postupka. Razlog tome ponajprije treba potražiti u novopropisanom pravu davatelja kredita na naknadu štete koja mu zbog prijevremene otplate kredita može bitno može nastati.

Prema čl. 16. st. 1. Direktive 2008/48/EZ, potrošač ima pravo u svako doba u cijelosti ili djelomično ispuniti svoje obveze iz ugovora o kreditu, pri čemu ima pravo na smanjenje ukupnog troška kredita koje se sastoji od kamata i troškova za preostalo vrijeme trajanja ugovora. U odnosu na donekle nedorečenu odredbu iz čl. 8. Direktive 87/102/EEZ, nova je odredba uvođenjem mogućnosti prijevremene otplate u *svako doba*, i *to u cijelosti ili djelomično*, i konkretizacijom pojma *pravičnog smanjenja* iz čl. 8. Direktive 87/102/EEZ učinila velik iskorak prema povišenju pravne sigurnosti za potrošača⁴⁰.

No potpuna je novost uvođenje odredaba propisanih u čl. 16. st. 2. – 5. Direktive 2008/48/EZ, prema kojima **datatelj kredita u slučaju prijevremene otplate kredita ima pravo na naknadu njemu time može bitno prouzrokovane štete**. Pod pretpostavkom da je prijevremena otplata uslijedila u razdoblju za koje je ugovorena fiksna NKS, davatelj kredita ima pravo zahtijevati pravednu i objektivno utemeljenu naknadu zbog može bitnih troškova⁴¹ neposredno vezanih za prijevremenu otplatu kredita.

U čl. 16. st. 2. Direktive 2008/48/EZ utvrđene gornje granice te naknade ovise o preostalom vremenu trajanja ugovora o kreditu, tj. o vremenu od trenutka otplate do trenutka koji je u ugovoru određen za vraćanje kredita.

Kad je to razdoblje dulje od jedne godine, naknada ne smije prijeći 1% prijevremeno otplaćene svote kredita. Kad je to razdoblje kraće od jedne godine, ona ne smije prijeći 0,5% prijevremeno otplaćene svote kredita.⁴²

Propust ove odredbe je što nije propisala gornju granicu za slučaj da to razdoblje iznosi točno godinu dana. Budući da davatelj kredita ne smije biti u povoljnijem položaju nego što bi to bio kad bi potrošač kredit vratio u ugovorom utvrđenom roku, čl. 16. st. 5. Direktive 2008/48/EZ propisuje da naknada ni u kojem slučaju ne smije prijeći svotu kamata koju bi potrošač morao platiti u slučaju otplate kredita u ugovorom utvrđenom roku.

U čl. 16. st. 3. sl. a) – c) Direktive 2008/48/EZ nabrojani su nadalje slučajevi kad se naknada ne smije zahtijevati: kad je otplata učinjena putem ugovora o osiguranju koji je ugovoren kao jamstvo otplate kredita (čl. 16. st. 3. sl. a) Direktive 2008/48/EZ), kod mogućnosti prekoračenja stanja na tekućem računu (čl. 16. st. 3. sl. b) Direktive 2008/48/EZ) ili kad je otplata uslijedila u razdoblju za koje nije ugovoren fiksni NKS (čl. 16. st. 3. sl. c) Direktive 2008/48/EZ). Glede drugog slučaja po redu, mogućnosti prekoračenja stanja na tekućem računu kod kojeg je kamatna stopa promjenjiva, Freitag s pravom primjećuje da je on već obuhvaćen u čl. 16. st. 3. sl. c) Direktive 2008/48/EZ i stoga suvišan.⁴³ Što se tiče obračuna naknade za davatelja kredita, neke se od smjernica nalaze propisane već u samoj preambuli Direktive. Primjerice, obračun mora za potrošača u svakom ugovornom stadiju biti transparentan i razumljiv.⁴⁴

Isto proizlazi iz čl. 5. st. 1. sl. p) i čl. 10. st. 2. sl. r) Direktive 2008/48/EZ, prema kojima potrošač ima pravo na informaciju o pravu na prijevremenu otplatu kredita i, ako je potrebno, i pravo na informacije o zahtjevu davatelja kredita za naknadom te o načinu obračuna te naknade, koje mu se moraju pružiti na jasan i sažet način. Osim toga metoda obračuna mora biti lako primjenjiva i za davatelje kredita, a ispitivanje naknade od strane nadležnih nadzornih tijela mora biti olakšano. Iz tih razloga treba paušalno odrediti najvišu svotu naknade. No kako Direktiva 2008/48/EZ ne propisuje jedinstvenu metodu obračuna naknade, autorica smatra kako će preuzimanje ove odredbe imati za posljedicu različite rezultate u različitim državama članicama te neće doprinijeti željenoj harmonizaciji.⁴⁵ Isto tako nije jasno kako će se spomenute informacije, osobito o načinu obračuna naknade, u okviru pružanja predugovornih ili ugovornih informacija potrošaču pružiti na jasan, sažet i transparentan način.

Članak 16. st. 4. reč. 2. Direktive 2008/48/EZ propisuje da ako „pravična i objektivno utemeljena“ naknada prijeđe stvarni gubitak davatelja kredita, potrošač ima pravo zahtijevati odgovarajuće smanjenje naknade. Pri utvrđivanju gubitka u obzir ne treba uzimati samo razli-

³⁹ Isto tako Rott, P. (2006.) *Maximum Harmonisation and Mutual Recognition versus Consumer Protection: The Example of Linked Credit Agreements in EC Consumer Credit Law*, EuLF, str. 67.

⁴⁰ O velikim razlikama propisa država članica koje su rezultat preuzimanja čl. 8. Direktive 87/102/EEZ u nacionalno pravo v. Alleweldt, F., Micklitz, H.-W., Rott, P., Milne, A., Tichý, L., Kara, S., Osterloh, M., Schubert, K. i Achten, M., op. cit., str. 73., 91. i 109.

⁴¹ Prema *Freitagu* treba naknaditi npr. administrativne i upravne troškove, troškove refinanciranja kredita za preostalo vrijeme trajanja ugovora i sl. V. Freitag, R. (2008.) *Vorzeitige Rückzahlung und Vorfälligkeitsentschädigung nach der Reform der Verbraucherkreditrichtlinie*. ZIP, str. 1104.

⁴² Te gornje granice Komisija mora ispitivati svakih pet godina (odnosno prvi put 12. svibnja 2013.) i ocijeniti ih u skladu s gospodarskim kretanjima i stanju na tržištu Zajednice (čl. 27. st. 2. Direktive 2008/48/EZ).

⁴³ Vidi Freitag, R., op. cit., str. 1104.

⁴⁴ Vidi t. 39. preambule Direktive 2008/48/EZ.

⁴⁵ Isto tako BEUC, *Le credit aux consommateurs*, <http://212.3.246.142/Common/GetFile.asp?ID=3469&mfd=off&LogonName=GuestFR> (13. veljače 2008), str. 14.

ku kamata, nego i učinak prijevremene otplate kredita na administrativne troškove (čl. 16. st. 4. reč. 3. Direktive 2008/48/EZ). Osim toga, čl. 16. st. 4. sl. b) Direktive 2008/48/EZ za države članice predviđa mogućnost da davatelju kredita iznimno dopuste naknadu koja prelazi ugovorenu paušalnu svotu kad isti dokaže da njegov stvarno nastali gubitak prelazi gornje granice utvrđene u čl. 16. st. 2. Direktive 2008/48/EZ. U tom slučaju postoji mogućnost alternativnog izbora između naknade određene prema toj odredbi i naknade određene u skladu s čl. 16. st. 2. Direktive 2008/48/EZ. Državama članicama stavljena je na raspolaganje i daljnja fakultativna mogućnost utvrđenja granice svote prijevremene otplate ispod koje se naknada ne može zahtijevati. Pri utvrđenju granice, koja ne smije biti viša od 10.000 eura u razdoblju od dvanaest mjeseci, države članice moraju uzeti u obzir prosječnu svotu potrošačkih kredita na svojem tržištu.⁴⁶

8.5. PRIJENOS PRAVA

U odnosu na čl. 9. Direktive 87/102/EEZ, odredba nove Direktive o prijenosu prava nije doživjela bitnije izmjene. Prema čl. 17. st. 1. Direktive 2008/48/EZ, kad davatelj kredita prenosi svoja prava koja ima iz ugovora o kreditu ili prenosi „sam ugovor o kreditu“, potrošač prema novome vjerovniku zadržava sve prigovore koje je imao prema prvome davatelju kredita, uključujući i prigovor kompenzacije ako je taj prigovor dopušten u pravu države članice.

Novost je čl. 17. st. 2. Direktive 2008/48/EZ prema kojem potrošač mora biti obaviješten o prijenosu prava. Potreba obavještanja ne postoji kad davatelj kredita u suglasnosti s novim vjerovnikom nakon prijenosa i dalje nastupa kao davatelj kredita naspram potrošača. Iz preambule proizlazi kako bi nametanje obveze obavještanja u takvim slučajevima bilo pretjerano.⁴⁷ O samom sadržaju ili načinu pružanja obavijesti i o pravnim posljedicama propuštanja obavještanja odredba ne govori.

9. OSTALE ODREDBE

Od preostalih odredaba treba izdvojiti tzv. **provedbene mjere** uređene u Poglavlju VII. Direktive 2008/48/EZ. Poput stare i nova Direktiva propisuje polukogentnu narav svojih odredaba⁴⁸ te nameće obvezu državama članicama spriječiti zaobilaženje primjene nacionalnih odredaba usvojenih na temelju Direktive 2008/48/EZ.⁴⁹ Novost je uvođenje posebnoga kolizijskog pravila u čl. 22. st. 4. Direktive 2008/48/EZ, prema kojem države članice moraju predvidjeti potrebne mjere kojima će se osigurati da potrošač odabirom prava treće zemlje kao mjerodavnog prava za ugovor o kreditu ne bude lišen zaštite koja mu se Direktivom 2008/48/EZ pruža, kad je

taj ugovor u uskoj vezi s područjem jedne ili više država članica. Svrha je odredbe spriječiti situacije u kojima trgovac kao jača ugovorna strana odabirom mjerodavnog prava (npr. putem općih uvjeta poslovanja) nameće primjenu pravila ugovornog prava neke države koja ima vrlo nizak ili nikakav stupanj zaštite potrošača.

Osim ove nova je i odredba iz čl. 24. st. 1. Direktive 2008/48/EZ, prema kojoj države članice moraju osigurati **postojanje primjerenog i učinkovitog postupka za izvansudsko rješavanje potrošačkih sporova u vezi s ugovorima o kreditu**, pri čemu se mogu koristiti i već postojeća tijela. Države članice moraju poticati i suradnju tih tijela kako bi se doprinijelo prekograničnom rješavanju sporova. Cilj odredbe je olakšanje pristupa potrošača pravnoj zaštiti, čime se jača njihovo povjerenje u prekogranično sklapanje ugovora o kreditu.⁵⁰

Nadalje, čl. 23. Direktive 2008/48/EZ obvezuje države članice na propisivanje **sankcija** radi povreda nacionalnih propisa usvojenih na temelju Direktive i na propisivanje mjera potrebnih za njihovu primjenu. Pritom je izbor sankcija, koje moraju biti učinkovite, razmjerne i imati učinak odvraćanja od kršenja odredaba, prepušten državama članicama.⁵¹

Prema čl. 27. st. 1. Direktive 2008/48/EZ, države članice obvezne su najkasnije do 12. svibnja 2010. usvojiti i objaviti **propise o preuzimanju Direktive 2008/48/EZ** te njihov sadržaj bez odgode priopćiti Komisiji. U tom će trenutku Direktiva 87/102/EEZ biti ukinuta i početak će se primjenjivati nacionalni propisi država članica koji preuzimaju odredbe Direktive 2008/48/EZ.⁵² Pri usvajanju propisa koji preuzimaju odredbe Direktive 2008/48/EZ treba se u samim propisima ili kod objavljivanja propisa u službenom glasilu pozvati na Direktivu 2008/48/EZ. Osim toga, t. 50. preambule Direktive 2008/48/EZ spominje i jednu obvezu država članica da u vlastite svrhe, ali i u interesu Zajednice, izrade i objave tablice koje će „u mjeri u kojoj je to moguće“ prikazivati odnos Direktive 2008/48/EZ i nacionalnih propisa kojima se odredbe Direktive 2008/48/EZ preuzimaju.

Prijelazne i završne odredbe uređujući *ratione temporis* Direktive 2008/48/EZ propisuju u čl. 30. st. 1. kako se njezine odredbe ne primjenjuju na ugovore o kreditu koji su sklopljeni prije dana stupanja na snagu nacionalnih propisa kojima se preuzimaju odredbe Direktive 2008/48/EZ. No čl. 30. st. 2. Direktive 2008/48/EZ uređuje izrazito bitnu iznimku od tog pravila, propisujući kako države članice moraju osigurati primjenu odredaba Direktive 2008/48/EZ o navođenju NKS-a iz

⁵⁰ Poticanje izvansudskog rješavanja potrošačkih sporova nije novost, pa se odgovarajuće odredbe nalaze i u drugim direktivama. U EU postoji mreža nacionalnih tijela za izvansudsko rješavanje sporova između potrošača i pružatelja financijskih usluga iz ugovora u kojima su potrošači korisnici financijskih usluga iz druge države članice (FIN-NET). Vidi FIN-NET, http://ec.europa.eu/internal_market/fin-net/index_en.htm (12. srpnja 2008).

⁵¹ U vezi s time u teoriji se razvila rasprava o tome trebaju li sankcije biti prekršajne ili građanskopravne naravi. Kako kod povreda nekih odredaba potreba za zaštitom nije znatna i potrošaču ne nastaje šteta, takve povrede nije opravdano zaprijetiti građanskopravnim sankcijama. S druge strane prekršajne sankcije često uzrokuju visoke troškove. Vidi Hoffmann, M., op. cit., str. 198.; Rott, P., *Die neue...*, op. cit., str. 1110.

⁵² Čl. 27. i 29. Direktive 2008/48/EZ.

⁴⁶ V. t. 40. preambule Direktive 2008/48/EZ.

⁴⁷ V. t. 41. preambule Direktive 2008/48/EZ.

⁴⁸ Prema čl. 22. st. 2., odredbe Direktive 2008/48/EZ su poluprisilne naravi, odnosno države članice moraju osigurati da se potrošači neće odreći prava koja imaju na temelju odredaba nacionalnog prava usvojenih radi provedbe odredaba Direktive 2008/48/EZ ili usklađenih s odredbama Direktive 2008/48/EZ.

⁴⁹ Čl. 22. st. 3. Direktive 2008/48/EZ.

čl. 11. Direktive 2008/48/EZ, o obvezi pružanja informacija kod ugovora o kreditu u obliku mogućnosti prekoračenja stanja na tekućem računu iz čl. 12. Direktive 2008/48/EZ, o pravu na otkaz ugovora o kreditu na neodređeno vrijeme iz čl. 13. Direktive 2008/48/EZ, o prijenosu prava iz čl. 17. Direktive 2008/48/EZ i o obvezi pružanja informacija kod prešutno dopuštenog prekoračenja stanja na tekućem računu iz čl. 18. st. 1. reč. 2. i st. 2. Direktive 2008/48/EZ i na takve ugovore o kreditu.

10. ZAKLJUČAK

Prvi koraci usklađivanja zakona, uredaba i upravnih propisa država članica EU o potrošačkom kreditu napravljeni su usvajanjem Direktive 87/102/EEZ. Kao Direktiva utemeljena na načelu minimalne harmonizacije, obvezivala je države članice na preuzimanje njezinim odredbama propisanoga minimalnog standarda zaštite te im je dopuštala zadržavanje postojećih ili usvajanje novih propisa koji predviđaju viši stupanj zaštite potrošača. Budući da su države članice tu mogućnost iskoristile u velikoj mjeri, kao posljedica toga nastale su mnogobrojne razlike između njihovih propisa o potrošačkom kreditu.

Osim toga, države su članice na različite načine pravno uređivale pojedina motrišta koja nisu bila predmetom usklađivanja, što je doprinijelo daljnjem produbljivanju razlika između njihovih propisa. S jedne su se strane te razlike negativno odrazile na poslovanje davatelja kredita koji su svoju ponudu kreditnih proizvoda ograničavali na tuzemstvo.

S druge strane potrošači nisu stekli povjerenje u sklapanje ugovora o kreditu s davateljima kredita iz druge države članice, nego su se ograničili na tuzemne ponuditelje. Direktiva 87/102/EEZ je tako podbacila u ostvarenju svojih glavnih ciljeva, naime u stvaranju zajedničkog tržišta za potrošačke kredite i povišenju stupnja zaštite potrošača. Te su okolnosti, uz potrebu

aktualizacije i prilagodbe važeće pravne regulative sve bržem razvoju različitih novih vrsta potrošačkih kredita na tržištu, bile glavnim razlogom za inicijativu Komisije o reformi europskog prava potrošačkog kredita. Od prvog Prijedloga nove Direktive u 2002. preko drugog u 2004. i trećeg u 2005. pa sve do konačnog završetka zakonodavnog postupka u travnju 2008. proteklo je šest dugih godina. Nova Direktiva 2008/48/EZ koju države članice moraju preuzeti u nacionalno pravo do 12. svibnja 2010. želi ostvariti ono što njezinoj prethodnici nije uspjelo, a to su ciljevi stvaranja unutarnjeg tržišta za potrošačke kredite i postizanje visokog stupnja zaštite potrošača. Pritom se oslanja na načelo maksimalne harmonizacije koja državama članicama ne dopušta za državanje postojećih ili usvajanje novih odredaba koje odstupaju od onih usklađenih Direktivom 2008/48/EZ. No poput stare, i nova Direktiva 2008/48/EZ sadržava niz „upitnih“ rješenja koja su tek žrtva uvjeta postizanja potrebne većine glasova predstavnika država članica tijekom zakonodavnog postupka.

Izrazito ograničeno polje djelovanja Direktive i mnogobrojne mogućnosti odstupanja od njezinih odredaba, putem tzv. opcija ili putem odredaba minimalne harmonizacije, dovest će prije do približavanja spomenutim ciljevima nego do njihova ostvarenja. Ova inačica načela maksimalne harmonizacije neće biti u stanju otkloniti postojeće razlike i uskladiti propise država članica o potrošačkom kreditu, čime se ostvarenje ciljeva Direktive 2008/48/EZ ozbiljno dovodi u pitanje.⁵³

⁵³ Postavlja se i pitanje opravdanosti odabira čl. 95. UEZ-a kao pravne osnove na kojoj se temelji Direktiva 2008/48/EZ. Dvojbeno je je li ispunjeno načelo supsidijarnosti iz čl. 5. st. 2. UEZ-a, prema kojemu na područjima koja ne potpadaju pod isključivu nadležnost Zajednice, ona djeluje u skladu s načelom supsidijarnosti, „ali samo u mjeri koja je potrebna i samo ako države članice ne mogu na zadovoljavajući način postići ciljeve tog djelovanja, već ih Zajednica, u pogledu razmjera ili učinka predložene aktivnosti, može bolje ostvariti“.

U nakladi RRiF-a

AKTUALNO

Naklada 2005.

KOMENTAR ZAKONA O OBVEZNIM ODNOSIMA

Uz primjenu ZAKONA O OBVEZNIM ODNOSIMA koji je stupio na snagu 1. I. 2006., RRiF je izdao najcjelovitiji komentar zakona pod vodstvom urednika prof. dr. sc. Vilima GORENCA. Deset autora, najboljih naših pravnih stručnjaka pripremili su opsežni komentar pravno-gospodarskih instituta, koji uređuju nastanak i sudionike obveznih odnosa, brojne ugovorne i izvanugovorne odnose.

Ne može se zamisliti ni jedno sklapanje kupoprodaje, prijeboja, cesije, nagodbe, odštete, kamate, jamstva, zastupanja i dr. a da nije uređeno Zakonom o obveznim odnosima.

Opseg knjige 1928 stranica - TVRDI UVEZ

Cijena 990,00 kn (u koji je uračunan i dodatak)

Narudžbenica na kraju časopisa



Dodatak komentaru je redakcijski pročišćeni tekst izmjena i dopuna ZOO-a iz svibnja 2008.